
van protest of zelfs van meegevoel met de slachtoffers bleef daarentegen uit. De gemoedelijke verslaggeving in het *Nieuwsblad* wekte de indruk dat de beginnende jodenvervolgung ‘gewone’ mensen niet aanging. De tienjarige rooms-katholieke scholier Wim Kleverwal signaleerde dat uitgerekend in deze tijd allerlei ‘jodenmoppen’ populair begonnen te worden in het dorp:

Moppen over joodse zaken met een overdreven joods accent deden het bijzonder goed.⁵⁶

In feite viel er weinig te lachen. Jaap Spanninga, van de hervormde evangelisatiegemeente De Kapel, zat in 1941 op de MULO. Een klasgenoot was Heiman Lezer uit Ter Apelnkanaal. De jongens kregen er ondermeer les van L.J. Vos, bestuurslid van de vrijzinnige godsdienstige kring Ter Apel. Spanninga:

Een joodse jongen hadden wij bij ons in de klas (...). Je kon echt zien, die jongen had het niet gemakkelijk. Toen, op een zekere morgen was Heiman Lezer er niet meer, en zei meneer Vos: ‘Heiman komt niet meer ... Wij gaan verder met de les en schrijf *mit, nach, nebst, bei, seit, von, zu.*’ De voorzetsels met de derde naamval. Dat was alles; verder werd er niet over gepraat. D’r werd niet over gediscussieerd of zoiets dergelijks, voortgaan met de les.⁵⁷

Lezer had waarschijnlijk te horen kregen dat hij naar de gesegregeerde joodse MULO in Winschoten moest. De in 1925 geboren jongen uit Ter Apelnkanaal zou in 1943 worden omgebracht in Auschwitz.⁵⁸

Had men dat kunnen voorzien? Menigeen keek liever een andere kant op. De ANWB nam het lommerrijke Ter Apel in mei 1941 op in het toerprogramma van een elfprovinciëntocht. Dat de vrijzinnige openluchtbijeenkomsten bij het klooster in de zomer van 1940 en 1941 op de vertrouwde voet doorgingen, alsof er niets aan de hand was, voelde volgens Ietskina Ebels onwezenlijk aan. Zij was in Ter Apel opgegroeid en inmiddels medisch analiste in Utrecht. Wat er in haar geboortedorp gebeurde merkte ze tijdens vakantie of op familiebezoek:

‘Mensen die keihard gewerkt hadden voor hun zaak of boerderij waren in crisistijd heel of half failliet gegaan. Sommigen werden nu lid van de NSB. Gymnastiekleraar Theunis Heeg van de HBS werd nationalist uit idealisme, uit positief geloof. Heeg was bij ons leerlingen altijd geliefd geweest en zette zijn bevoegenheid nu op deze manier voort.

⁵⁶ Wim Kleverwal, *Oorlogs-memoires Ter-Apel 1940-1945* (NIOD).

⁵⁷ Albert Buursma, *Westerwolders over vroeger. Een eeuw Westerwolde in interviews*, Sellinger 2007, 298-299.

⁵⁸ Els Boon en Han Lettinck, *De joodse gemeenschappen in Westerwolde 1656-1950. Nieuweschans, Bunde, Bellingwolde, Oudeschans, Wedde, Vlagtwedde, Bour-tange, Sellinger, Ter Apel, De Maten en Roswinkel*, Utrecht 2004, 152 en 390.